

Pálfi Márton

1873—1936.

Szemem előtt van s mindig is szemem előtt lesz a zömök, izmos kis ember, eleven, szürke szemével, széles homlokával, ideges mozdulataival. Isten nem közönséges testi és szellemi javakkal áldotta meg. S ő egész életében házárdírozott, packázott mind testi, mind szellemi javaival.

Diákkorában nemcsak első tanulója, hanem első tornásza is volt az iskolának. Hajmeresztő mutatványaival sokszor megborzongatta néző közönsége idegeit s még hajlott korában is kész volt egy szóra bukfencet vetni, tótágast állani vagy birokra kelni nála két fővel magasabb kollégáival. Mint a bécsi „deutschmeisterek“ önkéntese, az előírt poggyászon kívül téglát rakott a bornyujába s fogadásból végigcipelte az egész hadgyakorlat alatt. Ugyancsak fogadásból kihajtotta kerékpárját Feleac-tetejére. Mert nála a földi porhüvely nem arravaló volt, hogy azt bubusgassa, féltse, kimélje minden szélfuvástól. Tűz próbálja meg az aranyat, fáradságos próbák a testet, szokta mondogatni. Ha a doktora ágybanmaradást rendelt neki, másnap egész bizonyosan megjelent az iskolában „csak azért is.“

Szelleme is, mint a pillangó, nyugtalanul csapongott szüntelen ide-oda, hogy a tudás különféle virágainak szivja édes mézét. Nem azért, hogy a gyűjtött édes anyagot elraktározza, vagy ország-világ elé tálalja, hanem hogy csupán maga élvezze. Még legkedvesebb studiumába, a magyar nyelvészetbe sem tudott teljesen elmerülni. Pedig ezt a tudományt nála szinte szokatlan alapossgal tanulmányozta. A rokon finn nyelvet fönn éjszakon atyánkfiai szájáról tanulta meg. A vogult meg itthon könyvekből sajátította el, éspedig olyan tökéletesen, hogy ebben a hivatásos finn-ugor nyelvészek közt is ritkította párját. Mikor aztán kiadott egy pár dolgozatot s

mikor e dolgozatok nyomán a nyelvészek kezdtek nagyot várni tőle, akkor már ő a tudományoknak egészen más mezején csatangolt. Nem akart, nem tudott „tormába esett féreg” lenni. A tudós bogarászás, ami egyetemi katedrákhoz szokott vezetni, nem az ő kenyere volt. Megelégedett, ha az ilyen bogarászok egy-egy goromba tévedését éles ítélete, a magyar nyelv multjának tökéletes ismerete és hibátlan nyelvérzéke segítségével megigazította. Azután hallgatott.

Mint nagy eszményképe, Brassai, ő is magánszorgalommal megtanulta csaknem az összes európai nyelveket, hogy a nagy nemzetek nagy gondolkodóit szemtől-szembe ismerhesse. Különösen a költőket kedvelte. Nem is csoda, hiszen benne is egy poéta lelke lakott. Alkalmi versei, vallásos énekei minden beszédnél ékeőbb tanubizonyságai költői erének. És ékes tanubizonyságai csodálatos megérzéssel tolmácsolt műfordításai is. Ha valaha Janus Pannonius magyarított pattogó distichonai napvilágot látnak, tisztelettel fog hódolni költői szellemének nemcsak egyháza, hanem az egész magyarság is.

Írásai, akár költemények, akár prózai dolgozatok, mind-megannyi remekei bámulatos stilusművészetének. A franciák azon mondását, hogy „a stilus az ember”, megfejelte, amikor meggyőződéssel hirdette, hogy ... az ember nemcsak csontját, bőrét, vérmérsékletét, hanem stilusát is magával hozza a világra.“ Ő írásmódjában csakugyan mindig maga-magát adja. Eleven, fordulatos, színes minden sora. Természetes tehát, hogy semmi annyira föl nem háborította, mint a pongyola, lapos, fésületlen szószátyárkodás. Az ilyenek elkövetőin maró szatirájának kancsukájával kegyetlenül szokott végigsajítani.

Az írás e nagy művészetére akarta megtanítani növendékeit. Menten minden tanáros nagyképüségétől, igyekezett barátja, pajtása lenni diákjainak. Egyénileg foglalkozott minden egyes tanulójával. Külön-külön íratott velük dolgozatot más-más témákról. Akinél aztán egy szemernyi eredetiséget, egy ötletes fordulatot talált, annak sok bünei megbocsátattak. Nem állhatta a szájbarágást, a diáknak állandóan kézenfogva vezetését. „Dobd bele a vízbe”, volt szavajárása, „majd megtanul uszni, ha életrevaló.” A tanuló felettetését nem célnak, csak eszköznek tartotta. Utálta az egyenruhát a testen, de még inkább a szellemen. Ezért a mai rubrikázó, médiázó, előírásos szertartással feleltető rendszerrel megbarátkozni soha nem tudott.

Mint embert, a józan egyszerűség jellemezte. Került minden fel-tűnést. A könyökkel való előretörtetést nem tartotta önérzetes emberhez méltó foglalkozásnak. Az emberekben az érdemet nagy gyönyörű-séggel ismerte el, a hibák iránt, hacsak jellembe vágók nem vol-tak, elnéző, gyöngéd, megértő tudott lenni. Mint minden heves vér-mérsékletű ember, ő is puskapor módjára lobbant haragra, de lelke háborgása pillanatok alatt elült. Nem tudott haragot tartani. Megtörtént, hogy maga nyujtott békejobbot megbántójának. Általá-ban a tucateimbereknél magasabb nézőpontból szemlélte a világot. Ezért meglátta a dolgok olyan oldalait is, amik a maga szűk ba-rázdájában ballagó hétköznapi ember előtt rejtve maradnak. Innen magyarázható meg a tévovázás, ingadozás nagy elhatározásaiban és látszólagos következetlensége cselekedeteiben. A nagy Mommsen okos tételét igazolta, mely szerint az egyetlen emberi tulajdonság, ami az embert embertársa előtt annyira amennyire türhetővé te-szi: a következetlenség. Idegenek előtt zárkózott, majdnem rideg volt. Annál inkább megnyílt lelke meghitt barátai előtt, akikért minden áldozatra készen állt. Őket, kivált mig még az élet kegyet-len dere le nem fagyasztotta kedélye hamvát, valósággal elbűvölte és fölvilanyozta talpraesett ötleteivel és egészséges humorával. S nekünk sajnós, már csak keveseknek, magunkat boldogoknak kell mondanunk, hogy valaha, a letűnt ifjúság aranynapjaiban e nemes lélek derűjén fölmelegedhettünk.

Márkos Albert.

CSÖND.

*Édes a csönd, ha ketten vagyunk.
Egymást megértő, hű szívek.
Igy csöndben a szívünk muzsikál
Az ajknak szólani minek?*

*De rettentő a csönd az ajkon,
Ha többé nem szól, nem nevet,
Lelkünk sikolt a fájdalomtól
Ez örök némaság felett.*

Ürmöst Károlyné.